

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ. ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 378.091.2:005.336.2:616.31

Дмитро ЛИСИЦЯ,
викладач Рівненського державного
базового медичного коледжу,
аспірант кафедри педагогіки та психології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЗУБНИХ ГІГІЄНІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті окреслено особливості організації освітнього процесу в ході підготовки майбутніх зубних гігієністів у медичних коледжах. Зазначено, що пріоритетним на сьогодні є перехід від системи отримання базових знань, навичок та вмій до формування компетентностей як основи професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Представлено методичні рекомендації з метою ефективного формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів.

Ключові слова: професійна компетентність, інтерактивне навчання, методичні рекомендації, метод діалогу, рольова гра, кейс-метод, мозковий штурм, зубний гігієніст.

В статье рассмотрены особенности организации образовательного процесса в ходе подготовки будущих зубных гигиенистов в медицинских колледжах. Отмечено, что приоритетным сегодня является переход от системы получения базовых знаний, навыков и умений к формированию компетентностей как основы профессиональной подготовки будущих специалистов. Представлены методические рекомендации с целью эффективного формирования профессиональной компетентности будущих зубных гигиенистов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, интерактивная учеба, методические рекомендации, метод диалога, ролевая игра, кейс-метод, мозговой штурм, зубной гигиенист.

The article the features of organization of educational process are examined at preparation of future dental hygienists in medical colleges. It is marked that today is priority transition from the system of receipt of base knowledge, skills and abilities to forming of competences, that accordingly is basis of professional preparation of future dental hygienists. An author is give the row of methodical recommendations for the effective forming of professional competence of future dental hygienists.

Key words: professional competence, interactive studies, methodical recommendations, method of dialogue, role-playing game, case-method, brainstorm, dental hygienist.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна задіяна у масштабному процесі реформування, який поширюється на всі сфери суспільно-політичного життя. Не винятком є і галузь освіти, адже сучасні світові тенденції передбачають упровадження її нового якісного рівня. В освітній сфері застосовуються технології, що дозволяють майбутнім українським фахівцям зайняти вагомє місце на світовому ринку праці, а нові підходи до освітнього процесу сприяють неабиякому прориву національної науки.

Нині є нагальна потреба у фахівцях, які поєднують у собі найкращі особистісні та професійні якості як основи для виконання завдань професійної діяльності. Виходячи з цього, процес професійної підготовки майбутніх зубних гігієністів у медичних коледжах спрямовується на підготовку до професійної діяльності на основі компетентнісного підходу.

Для ефективної підготовки майбутніх зубних гігієністів необхідно виробити систему педагогічних комплексів, що сприятиме вирішенню низки проблем професійної компетентності та розв'язанню завдань, що стоять сьогодні перед педагогами в ході провадження освітнього процесу.

Яким же чином можна отримати позитивний результат? Насамперед урахувавши ключові моменти та особливості підготовки майбутніх зубних гігієністів, розробивши та впровадивши в освітній процес напрацьовані роками практичні навички.

Методичні рекомендації, запропоновані нами, базуються на визначених у ході дослідження, опираючись на наукові джерела та власний педагогічний досвід, проблеми, які виникають у ході формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів. Неабияка увага при цьому приділяється дослідженню, розробці та впровадженню інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікативних технологій у ході вивчення професійно зорієнтованих дисциплін стоматологічного профілю.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідженням професійної компетентності медичних фахівців займалися Л. Борисюк, С. Бухальська, М. Дем'янчук, Я. Кульбашна, Л. Романишина, М. Шегедин та ін. Проблеми застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі присвячено наукові дослідження таких авторів, як Н. Баліцька, І. Богданова, В. Бондар, П. Воловик, О. Дубасенюк, О. Євдокімов, О. Євтух, Н. Коломієць, І. Куришева, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. П'ятакова, Г. Сазоненко, С. Сисоєва, О. Сіроштан, О. Січкарук та ін.

Зважаючи на вищевикладене, можна впевнено стверджувати, що науковці постійно працюють над проблемами формування професійної компетентності майбутніх медичних фахівців та застосуванні інтерактивних методів навчання у ході її формування, однак проблема систематизації інтерактивних методів навчання, розробки методичних рекомендацій для формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів досі залишається актуальною та недостатньо вивченою.

Мета статті – представити методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження професійна компетентність формується через вивчення дисциплін, які мають професійно зорієнтоване спрямування. Опираючись на думки вчених та власний педагогічний досвід, пропонуємо розроблені нами методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів:

1. Цикловим комісіям медичних коледжів, де проходять навчання студенти з дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, доцільно посилити увагу до системності та послідовності організації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх зубних гігієністів на різних етапах підготовки до майбутньої професійної діяльності; організувати «круглі столи», науково-методичні семінари з метою обговорення проблем стоматології та розробки шляхів конструктивного вирішення суперечностей у професійній підготовці студентів майбутніх фахівців у даній галузі; стимулювати розробку спеціальних навчально-методичних матеріалів, що допомагають покращити професійну підготовку студентів на різних етапах навчання з метою впровадження у навчальний процес інтерактивних методів навчання.

2. У ході дослідження нами було виокремлено ряд проблем, що виникають у майбутніх зубних гігієністів на шляху оволодіння професійною компетентністю, зокрема соціальні, освітні, професійно зорієнтовані, особистісні, розв'язання яких викладено в представлених методичних рекомендаціях.

Для вирішення соціальних проблем перед науково-педагогічними працівниками медичних коледжів поставлено завдання мотивувати студентів до навчання через ряд фактів про альтернативне працевлаштування, потребу їх у приватній стоматологічній практиці, що надзвичайно стрімко розвивається та поширюється. Розуміючи роль зубного гігієніста у профілактиці стоматологічних захворювань та покращення санітарних знань населення, потреба у таких фахівцях буде надзвичайно високою і вони матимуть змогу займатися своєю безпосередньою професійною діяльністю.

Подолання освітніх проблем – першочергове завдання будь-якого медичного коледжу, який здійснює підготовку зубних гігієністів, адже забезпечення теоретичної та практичної навчальної баз є на сьогодні неабиякою проблемою і вимагає значних зусиль та покращеного фінансування. Вихід із цієї ситуації вбачаємо співпрацю навчальних закладів із приватними стоматологічними клініками, введення до педагогічного складу коледжів практикуючих лікарів-стоматологів, які володіють сучасними методиками лікування стоматологічних хворих.

На жаль, сьогодні імідж медичного працівника не надто високий. Це пояснюється складністю у пошуках робочого місця, низькою заробітною платнею, недосконалим законодавством, яке недостатньо захищає права медичних працівників. Саме це породжує в студентів – майбутніх зубних гігієністів безперспективне бачення власної професійної діяльності, відсутність інтересу до медицини, зокрема й стоматології. Звичайно, подолання означених проблем нелегко вирішити на рівні медичного коледжу, адже подібні соціальні й правові фактори можуть бути виправлені лише за правильної політики держави. При вирішенні даних проблем, на нашу думку, ключову роль відіграє саме приклад викладача професійно орієнтованих дисциплін. Отже, щоб бути прикладом для інших, він повинен постійно працювати над собою, як особистістю, так і професійно, відповідати загальнолюдським критеріям та володіти набором якостей, які сприятимуть тому, що студенти поважатимуть і наслідуватимуть його. Ми переконані, що саме авторитет викладача дозволить майбутнім зубним гігієністам змінити свої скептичні настрої та подолати професійно орієнтовані проблеми.

У медичних коледжах сьогодні існує так званий інститут кураторства, наставництва, завдяки якому, на наш погляд, студентам можна допомогти подолати ряд особистісних проблем, пов'язаних зі складнощами в особистому житті, адже в межах однієї академічної групи зазвичай навчається молодь різного віку та з різним фінансованим становищем, а відповідно – й різним рівнем виховання. Вчорашні випускники 9-х чи 11-х класів потрапляють у чуже місто, де стикаються з побутовими та фінансовими труднощами. Саме завдяки кураторам, класним керівникам, керівникам академічних груп, соціальному педагогові, заступнику директора з виховної роботи, з одного боку, та батькам – з іншого, вищезначені особистісні проблеми можна подолати.

3. Упровадження в навчальний процес діалогічно-дискусійних методів інтерактивного навчання – один із провідних напрямів у ході підготовки майбутніх зубних гігієністів. Такі методи дозволяють трансформувати навчальний процес за умови їх реалізації у співнавчання, взаємонавчання (колективне, мікрогрупове, групове, навчання у співпраці), коли студент і викладач – це рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання.

Варто зауважити, що згідно з дослідженнями науковців (А. Борисюк [1], О. Бучковської [2], В. Віленського [3], О. Голік [4], О. Корж [5], Т. Ледванової [6], А. Солодкої [7]), у ході формування професійної педагогічної компетентності викладача професійно зорієнтованих дисциплін стоматологічного профілю неабияку роль відведено застосуванню інтерактивних методів навчання.

Для забезпечення взаємного діалогу відносини між студентом та викладачем повинні бути на колегіальному рівні, зокрема неприпустимим є

звертання до студента на «ти», за прізвиськом чи іншими особистими ознаками. Найоптимальніше звертатися на ім'я та по батькові.

Процес навчання має бути організований як колективна діяльність викладача та студентів, побудована на демократичних засадах. Викладач при цьому виконує роль наставника та учасника спільної навчальної діяльності, що побудована на співпраці та обміні знаннями й думками. Такий підхід сприяє доброзичливому спілкуванню, збільшує ймовірність того, що викладач і студенти краще зрозуміють почуття й позиції один одного; розвиває навички активного слухання, співпереживання, співробітництва, упевненої поведінки й толерантності; стимулює розвиток й самовдосконалення емоційної стійкості та чутливості, гнучкості спілкування, емпатійності, рефлексивності тощо.

У дослідженні ролі інтерактивних методів навчання у ході формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів особливу увагу ми відводимо діалогу як методу навчання. На наш погляд, під час викладання дисциплін професійно зорієнтованого профілю доцільно застосовувати такі форми, як: діалог-розпитування; діалог-домовленість; діалог-бесіда; діалог-обговорення; ситуативний діалог; етикетний діалог; діалог-обмін враженнями.

Одним з ефективних інтерактивних методів у формуванні професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, звичайно, є метод «*мозковий штурм*» («*мозкова атака*», «*brainstorm*»). Застосування цього методу дозволяє студентам набути не лише позитивного досвіду вирішення конкретної проблеми (наприклад, коректно поставити діагноз, сприяючи таким чином швидкому одужанню пацієнта після призначеного лікування), а й негативного, із подальшим обговоренням причин і помилок, а також шляхів їх усунення.

На сьогодні, на думку багатьох науковців, позитивний вплив на формування професійної культури майбутнього спеціаліста має і *метод кейсів* (*кейс-метод*, «*кейс-стаді*»). І дійсно, переваги цього методу над іншими важко переоцінити.

Пропонуємо приклад використання кейс-методу в ході вивчення професійно зорієнтованих навчальних дисциплін стоматологічного профілю.

Вправа «Невідкладна допомога в стоматології»

Під час лікування 16-го зуба у зв'язку з гострим дифузним пульпітом через кілька хвилин після проведеної проводникової анестезії хворий відчув неспокій, з'явилося відчуття жару та болю в грудях. Об'єктивно: утруднене дихання, рясний піт, гіперемія шкірного покриву, блювання, втрата свідомості, судоми.

Завдання:

- поставити клінічний діагноз;
- спланувати реанімаційні заходи;
- визначити етіологію та патогенез даного термінального стану;
- згідно з визначеним етіологічним чинником (чинниками) запропонувати - план профілактичних заходів для цього пацієнта.

Цікавим інтерактивним методом є також *імітаційний ігровий метод*, в основу якого покладено моделювання ситуації та програвання ролей.

Пропонуємо приклад рольової гри, яку доречно застосувати в ході вивчення професійно зорієнтованих навчальних дисциплін стоматологічного профілю, зокрема «Невідкладна допомога в стоматології», в процесі підготовки майбутніх зубних гігієністів.

Рольова гра «Колапс»

Мета: формування вмінь та навичок надання невідкладної медичної допомоги у ході виникнення колапсу під час стоматологічного прийому.

Учасники:

- зубний гігієніст;
- медична сестра;
- пацієнт;
- модератор (викладач або студент).

Місце проведення: стоматологічний кабінет.

Завдання:

1. Зімітувати настання колапсу (роль пацієнта).
2. Поставити діагноз на основі застосування методів дослідження пацієнта та скласти план реанімаційних заходів (роль зубного гігієніста).
3. Продемонструвати інфузійну техніку в період термінального стану та прийоми догляду за хворим у післятермінальний період (роль медичної сестри).

Таким чином, запропонована рольова гра сприяє розвитку творчого потенціалу та пізнавального інтересу студентів до предмета.

Однією зі складових практичної підготовки майбутніх зубних гігієністів на основі одержаних знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень є різні види практики. Лише використовуючи практичні знання, можна достатньо ґрунтовно оволодіти ними, набути вмінь застосовувати їх у різних професійних ситуаціях. Саме завдяки цьому розвивається творче мислення майбутніх зубних гігієністів, формується їх творчий підхід до розв'язання професійних завдань.

Висновки. Сподіваємося, що застосування у практиці педагога, який викладає навчальні дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, представлених нами методичних рекомендацій дозволить модернізувати зміст медичної освіти та якісно перейти до компетентнісного підходу в ході підготовки майбутніх спеціалістів – зубних гігієністів.

Означені методичні рекомендації хоча і є завершеним теоретично-обґрунтованим матеріалом, за основу якого взято аналіз психолого-педагогічних джерел, власного досвіду в здійсненні підготовки майбутніх зубних гігієністів в умовах медичного коледжу, проте потребують подальших експериментальних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бучковська О. Ю. Діалог як детермінанта міжкультурної взаємодії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. культурології : спец. 26.00.01 / Бучковська Олена Юрївна ; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2015. – 20 с.
2. Борисюк Л. О. Компоненти, критерії, показники і рівні сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи / Л. О. Борисюк // Науковий вісник Чернівецького національного університету. – 2015. – Вип. 748. – С. 9–17. – (Серія «Педагогіка та психологія»).
3. Виленский В. Я. Технологии профессионального-ориентированного обучения в высшей школе : учеб. пособие / В. Я. Виленский, П. И. Образцов, А. И. Уман ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 192 с.
4. Голик О. В. Формування у майбутніх лікарів предметних компетентностей з медичної

деонтології засобами кооперативного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Голік Олена Валентинівна ; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. – Київ, 2015. – 20 с.

5. Корж О. Ю. Спрямованість змісту дисциплін соціально-гуманітарного циклу професійної підготовки майбутнього лікаря до формування професійно значущих якостей / О. Ю. Корж // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч. 3. – С. 424–432. – (Серія «Педагогіка і психологія»).

6. Ледванова Т. Ю. Формирование коммуникативной компетентности врача [Электронный ресурс] / Т. Ю. Ледванова, А. В. Коломейчук // Бюллетень медицинских интернет-конференций. – 2015. – Т. 5. – № 2. – С. 115–121. – Режим доступа : www.medcon-fer.com.

7. Солодка А. К. Кроскультурна взаємодія учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів : монографія / А. К. Солодка. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 422 с.

Дата надходження до редакції: 05.02.2018 р.

УДК 378.016.6:614.23[001.2+005.963+5]

Маріанна ПАЙКУШ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біофізики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

У статті досліджуються особливості формування інтегрованої системи природничо-наукової та професійно-практичної підготовки майбутнього лікаря. Проаналізовано особливості його професійної освіти. Обґрунтовано доцільність побудови інтегрованої системи, визначено її мету, сутність та етапи побудови. Розроблено теоретичні засади побудови інтегрованої системи природничо-наукової та професійно-практичної підготовки майбутнього лікаря.

Ключові слова: інтеграція, система, системний підхід, формування системи, природничо-наукова підготовка, професійно-практична підготовка, майбутній лікар.

В статье исследуются особенности формирования интегрированной системы естественнонаучной и профессионально-практической подготовки будущего врача. Проанализированы особенности его профессионального образования. Обоснована целесообразность построения интегрированной системы, определены ее цели, сущность и этапы построения. Разработаны теоретические основы построения интегрированной системы естественнонаучной и профессионально-практической подготовки будущего врача.

Ключевые слова: интеграция, система, системный подход, формирование системы, естественнонаучная подготовка, профессионально-практическая подготовка, будущий врач.

The article explores the peculiarities of the formation of an integrated system of natural sciences and professional-practical training of the future doctor. The peculiarities of the professional training of the future doctor were analyzed. The expediency of constructing an integrated system was substantiated, its purpose, essence and stages of construction were determined. The theoretical principles of constructing an integrated system of natural science and professional-practical training of the future physician were developed.

Key words: integration, system, system approach, system formation, natural science training, professional-practical training, future doctor.

Постановка проблеми. Необхідність удосконалення системи професійної підготовки лікарів зумовлена динамічними змінами у вітчизняній охороні здоров'я, сучасними вимогами до рівня якості підготовки медичних кадрів для створення моделі конкурентоспроможного працівника. Нині продовжується розробка законодавчої бази щодо стандартизації, сертифікації та акредитації навчання, яка, з одного боку, має відповідати документам Європейського союзу, а з іншого – зберегти позитивні традиції української освіти. Ця проблема є важливою для системи вищої медичної освіти «у зв'язку з організацією підготовки лікарів для високоефективної медичної допомоги пацієнтам».